

Sygn. akt I ACz 803/12

POSTANOWIENIE

Dnia 26 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: sędzia SA Mirosława Gołuńska (spr.)

Sędziowie: SA Agnieszka Sołtyka

SA Eugeniusz Skotarczak

po rozpoznaniu w dniu 26 października 2012 r. w Szczecinie, na posiedzeniu niejawnym

w sprawie z powództwa J. N.

przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Sprawiedliwości

o zapłatę

zażalenia powoda

na postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 9 lipca 2012 r., sygn. akt I C 313/12

p o s t a n a w i a :

- 1. zmienić zaskarżone postanowienie w punkcie drugim w ten sposób, że nie obciąża powoda kosztami zastępstwa procesowego pozwanego,***
- 2. oddalić zażalenie w pozostałej części,***
- 3. nie obciążać powoda kosztami zastępstwa procesowego pozwanego w postępowaniu zażaleniowym.***

Eugeniusz Skotarczak Mirosława Gołuńska Agnieszka Sołtyka

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 9 lipca 2012 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie, w oparciu o treść art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. odrzucił pozew, a na podstawie art. ***98 § 1*** k.p.c. zasądził od powoda J. N. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu państwa kwotę ***7.200*** zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu takiego rozstrzygnięcia wskazał Sąd , że powód wniósł przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Sprawiedliwości pozew o zapłatę kwoty ***280.000*** zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych wnosząc jednocześnie o przekazanie ***10.000*** zł z tej kwoty na rzecz (...). W uzasadnieniu pozwu wskazał, że jego dobra osobiste jako osoby odbywającej karę pozbawienia wolności w okresie od ***4*** września ***2000*** r. do wniesienia pozwu (z przerwą w okresie od ***3*** marca do ***29*** września ***2002*** r.) zostały naruszone wskutek osadzenia w przeludnionych celach przy braku oddzielenia urzędzeń sanitarnych od reszty pomieszczenia.

Pozwany Skarb Państwa - Minister Sprawiedliwości wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W piśmie z dnia **20** stycznia **2012** r. pozwany wniósł o odrzucenie pozwu wskazując, że sprawa o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami toczy się przed Sądem Okręgowym w Warszawie pod sygnaturą II C **898/10**. Sąd uznał, że rzeczywiście o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami sprawa jest w toku, identyczny jest przedmiot i podstawa sporu, a żądania zawarte **w** poszczególnych pozwach i ich podstawy, tj. okoliczności faktyczne uzasadniające żądanie są takie same.

Uzasadniając rozstrzygnięcie o kosztach w oparciu o art. 98 § 1 k.p.c. Sąd wyjaśnił, że koszty pozwanego stanowią koszty zastępstwa procesowego w stawce **7.200** zł ustalonej na podstawie § **6** pkt **7** rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia z dnia **28** września **2002** r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Sąd nie orzekał natomiast o kosztach pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu, albowiem pełnomocnik powoda nie zgłosił do tej pory wniosku o ich przyznanie.

Powyższe orzeczenie w całości zaskarżył zażaleniem powód zarzucając:

1. naruszenie przepisu art. 169 § 5 k.p.c. w związku z art. 171 k.p.c. poprzez zaniechanie rozpatrzenia wniosku jego pełnomocnika z dnia 12 grudnia 2011 r. o przywrócenie uchybionego terminu do złożenia pisma procesowego z przedłożeniem aktualnego i kompletnego stanowiska powoda oraz naprowadzenia na nie dowodów, co doprowadziło do przedwczesnego wydania postanowienia o odrzuceniu pozwu bez uwzględnienia stanowiska powoda, czyli naruszenia zasady równości broni procesowej,
2. naruszenie przepisu art. 199 § 1 pkt 2 i § 3 k.p.c. poprzez przedwczesne wydanie postanowienia o odrzuceniu pozwu,
3. naruszenie przepisu art. 227 § 1 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy,
4. naruszenie przepisu art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i błędną ocenę stanu faktycznego które doprowadziły do sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału,
5. niezastosowanie w sprawie art. 102 k.p.c. w związku z art. 5 k.p.c. oraz art. 5 k.c. poprzez nieuwzględnienie naruszenia w toku postępowania zasad współzycia społecznego przez pełnomocnika pozwanego oraz zaniechanie udzielenia przez sąd pierwszej instancji powodowi działającemu jeszcze przed ustanowieniem pełnomocnika z urzędu niezbędnych pouczeń odnośnie istnienia przesłanek do odrzucenia pozwu, co w konsekwencji doprowadziło do nałożenia na powoda obowiązku zwrotu pozwanemu kosztów postępowania w maksymalnej wysokości.

W związku z tak skonstruowanymi zarzutami powód wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji. Nadto powód, w przypadku odrzucenia albo oddalenia zażalenia na ww. postanowienie w całości, zaskarżył ww. postanowienie - na podstawie art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. - w części objętej rozstrzygnięciem zawartym w punkcie 2, a dotyczącej zasądzenia od niego kosztów postępowania wnosząc o uchylenie zaskarżonego postanowienia i zastosowanie art. 102 k.p.c. poprzez zasądzenie od powoda tylko części kosztów albo nieobciążanie go w ogóle kosztami. Powód wniósł nadto o zasądzenie od pozwanego na kosztów postępowania przed Sądem II instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na zażalenie pozwany domagał się jego oddalenia wnosząc nadto o zasądzenie od powoda kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

zażalenie powoda okazało się częściowo uzasadnione, skutkując wydaniem orzeczenia o charakterze reformatoryjnym w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach sądowych.

Odnosząc się do zażalenia powoda w zakresie w jakim kwestionuje prawidłowość rozstrzygnięcia o odrzuceniu jego pozwu z dnia 6 listopada 2010 r., stwierdzić należy, że nie przedstawił on żadnych argumentów dla wykazania

tego, że Sąd Okręgowy rzeczywiście błędnie ustalił, że przedmiotowa sprawa jest tożsama ze sprawą pomiędzy tymi samymi stronami jaka została wcześniej wszczęta przed Sądem Okręgowym w Warszawie. Sąd I instancji celnie dostrzegł w oparciu o informację uzyskaną z Sądu Okręgowego w Warszawie, że w tamtejszym sądzie w sprawie zarejestrowanej pod sygn. akt II C 898/10 toczy się sprawa z powództw J. N. przeciwko Skarbowi – Państwa Ministrowi Sprawiedliwości o zapłatę. Skoro odpis pozwu w sprawie zainicjowanej przed Sądem Okręgowym w Warszawie został doręczony Prokuratorii Generalnej w dniu 20 maja 2011 r., natomiast odpis w niniejszej sprawie doręczono pozwanemu w dniu 23 maja 2011 r. (k.55), niewątpliwie przed Sądem Okręgowym w Warszawie sprawa zawisła wcześniej aniżeli przed Sądem w Szczecinie. Wyjaśnić należy, że samo wniesienie pozwu nie wywołuje stanu sprawy w toku, lecz dopiero moment jego doręczenia stronie przeciwnej. Od tej chwili niedopuszczalne jest wszczęcie pomiędzy tymi samymi stronami nowego postępowania o to samo roszczenie, a wniesiony później pozew ulega odrzuceniu (art. 199 § 1 pkt 2). Skarżący zresztą nie kwestionuje faktu, że sprawa przed Sądem w Warszawie została wszczęta wcześniej od szczecińskiej, podobnie jak też skarżący nie podnosi, jakoby w obu sprawach nie zachodziła tożsamość co do stron jak też co do ich przedmiotu. Zatem, uwzględniając treść pozwu wniesionego do Sądu w Warszawie (k.234-237), prawidłowo Sąd Okręgowy przyjął, że mamy do czynienia z tożsamością stron i roszczenia w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., niewątpliwie zachodzi identyczność nie tylko przedmiotu, ale i podstawy sporu w wyniku porównania treści obu pozwów.

Wyjaśnić powodowi należy, że odrzucenie pozwu oznacza odmowę udzielenia sądowej ochrony prawnej zawartemu w pozwie roszczeniu powoda bez zajęcia merytorycznego stanowiska co do zasadności (bezzasadności) roszczenia w świetle norm prawa materialnego. Sąd, odrzucając pozew, stwierdza, że merytoryczne rozpoznawanie sprawy jest niedopuszczalne wyłącznie z przyczyn formalnych, tj. z braku określonych w normach procesowych przesłanek. Sąd obowiązany jest badać istnienie (nieistnienie) okoliczności wymienionych w art. 199 k.p.c. o ile to możliwe w zasadzie z urzędu, w każdym stanie sprawy (art. 202 zd. trzecie k.p.c.). W każdym z tych wypadków decyzja sądu kończy postępowanie cywilne bez merytorycznego rozpoznania powództwa. Dlatego też nie sposób uznać, że odrzucenie pozwu nastąpiło przedwcześnie, czym Sąd miał w ocenie skarżącego naruszyć treść art. 199 § 1 pkt 2 i 3 k.p.c. Nie sposób również uznać, że Sąd naruszył treść przepisów art. 227 k.p.c. oraz 203 k.p.c., skoro sprawa zakończyła się przed merytorycznym jej rozpoznaniem. Co istotne powód reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika, zarzucając Sądowi naruszenie art. 169 § 5 k.p.c. w zw. z art. 171 k.p.c. nie twierdzi nawet w treści zażalenia, że sprecyzowanie polegało na wskazaniu innej strony pozwanej, bądź innych okoliczności (np. co do innych okresów przebywania w zakładach karnych), które wskazywałyby na to, że pozew nie jest tożsamy z pozwem złożonym w Sądzie Okręgowym w Warszawie.

Z tych wszystkich względów uznać należy, że rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w zakresie odrzucenia pozwu jest prawidłowe, a zażalenie powoda w tej części nieuzasadnione. Wobec powyższego zażalenie podlegało oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.

Przy czym odmiennie aniżeli uczynił Sąd Okręgowy ocenić należy konieczność zwrotu kosztów za udział w niniejszej sprawie reprezentującej pozwaną Skarb Państwa - Ministerstwo Sprawiedliwości Prokuratorii Generalnej Skarbu państwa. Mianowicie okoliczności sprawy pozwalają na przyjęcie, że w sprawie zachodzi przypadek szczególnie uzasadniony w rozumieniu art. 102 k.p.c. uzasadniający ostatecznie zwolnienie powoda od obowiązku ponoszenia kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 7.200 zł. Wedle art. 102 k.p.c. w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

Wypadek szczególnie uzasadniony, o którym mowa w treści art. 102 k.p.c. oznacza sytuacje procesowe odbiegające od normy, zawierające elementy społecznie nieuzasadnionego pokrzywdzenia i naruszające poczucie sprawiedliwości (vide: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2011 r. o sygn. akt I CZ 52/11, opubl. Lex nr 1084690). Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 15 czerwca 2011 r. w sprawie o sygn. akt V CZ 23/11 (opubl. lex 864028) wskazał, że sposób skorzystania z art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem sądu orzekającego i od oceny tego sądu należy przesądzenie, że taki szczególnie uzasadniony wypadek nastąpił w rozpoznawanej sprawie oraz usprawiedliwia

odstąpienie od obowiązku ponoszenia kosztów procesu. Wskazała przy tym, że zakwalifikowanie przypadku jako "szczególnie uzasadnionego" wymaga rozważenia całokształtu okoliczności faktycznych sprawy.

W oparciu o powyższe, Sąd Odwoławczy uznał, że w analizowanej sprawie mamy do czynienia z szczególnie uzasadnionym przypadkiem w rozumieniu art. 102 k.p.c. Powód z jednej strony ma ciężką sytuację materialną, nie uzyskuje dochodów (przebywa w zakładzie karnym), nie posiada majątku - co wykazał na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego oraz zażaleniowego, a z drugiej strony obiektywnie mógł nie mieć wiedzy co do konsekwencji zainicjowania tożsamego postępowania przed dwoma różnymi Sądami, a koszty należne pozwanemu są obiektywnie duże.

Jak wcześniej wspomniano Sąd obowiązany jest badać istnienie okoliczności wymienionych w art. 199 k.p.c. w zasadzie z urzędu, w każdym stanie sprawy (art. 202 zd. trzecie k.p.c.). Specyfika przedmiotowej sprawy jest taka, że pozew wniosła osoba fizyczna, przebywająca w zakładzie karnym, niereprezentowana przez zawodowego pełnomocnika w dniu 22 listopada 2010 r. Natomiast do Sądu Okręgowego w Warszawie tożsamy pozew wpłynął w dniu 15 grudnia 2010 r. (k.234). Prokuratura Generalna w dniu 23 maja 2011 r. (k. 55) otrzymała odpis pozwu wniesiony do Sądu w Szczecinie, a trzy dni wcześniej, bowiem w dniu 20 maja 2011 r. odpis pozwu wniesiony do Sądu w Warszawie. Prokuratura zatem, działająca przez radców już wówczas winna postulować odrzucenie pozwu z uwagi na przeszkody z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. do jego rozpoznania przez Sąd Okręgowy w Szczecinie. O ile Sady mogły nie mieć wiedzy co do tożsamości obu spraw, o tyle Prokuratura Generalna Skarbu Państwa w Warszawie (jeden podmiot) reprezentująca Skarb Państwa w obu sprawach taką wiedzę zapewne miała. Tymczasem wdała się merytorycznie w spór w sprawie składając odpowiedź na pozew, w którym domagała się oddalenia pozwu (k. 62), nie żądając odrzucenia pozwu z uwagi na zawisłość sporu. Powyższe okoliczności świadczą w ocenie Sądu Apelacyjnego o tym, że w niniejszej sprawie czynności podjęte przez Prokuraturę Generalną w postaci merytorycznego ustosunkowania się do odpowiedzi na pozew były w istocie rzeczy zbędne. Wszak treść obu pozwów jest identyczna, nie następuje żadnych trudności w interpretacji co do podmiotów w nich występujących, jak też co do tożsamości roszczeń. Wystarczające było wnoszenie o odrzucenie pozwu.

Wreszcie nie należy tracić z pola widzenia wysokości kosztów, jakie winien ponieść powód z tytułu kosztów zastępstwa procesowego przez Prokuraturę Generalną tj. 7.200 zł na podstawie § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia z dnia **28 września 2002 r.** w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, w kontekście zmian do cyt. rozporządzenia. Mianowicie wedle § 10 pkt 25 powołanego rozporządzenia, wprowadzonego rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia **3 lutego 2012 r.** zmieniającym rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z **2012 r.**, poz. **149**), została przewidziana stawka w kwocie **120 zł** w sprawach o odszkodowanie lub o zadośćuczynienie związane z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania. Jednakże nowe stawki, co zauważył Sąd I instancji stosuje się stosownie do § 2 rozporządzenia nowelizującego do spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie rozporządzenia stosuje się przepisy dotychczasowe do czasu zakończenia postępowania w danej instancji. Dodatkowo więc zmiana regulacji powoduje, że zasądzenie kwoty 7.200 zł, uwzględniając okoliczności sprawy, budzić mogłyby poczucie pokrzywdzenia powoda.

Reasumując: z uwagi na specyfikę niniejszej sprawy, w której ostatecznie doszło do odrzucenia pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. oraz z uwagi na trudności finansowe powoda, Sąd Apelacyjny uznał, że w sprawie zachodzą szczególne okoliczności pozwalające na odstąpienie od obciążania powoda kosztami postępowania, o których mowa w treści art. 102 k.p.c. Dlatego też orzeczono jak w punkcie 1. sentencji, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.

Zażalenie powoda w przedmiotowej sprawie zostało w części uwzględnione. Uwzględniając powyższe, a nadto opisaną już powyżej sytuację powoda, w tym brak po jego stronie dochodów, o kosztach postępowania zażaleniowego (na które po stronie pozwanej składało się prawo do wynagrodzenia radcy) Sąd orzekł w oparciu o art. 102 k.p.c.

Eugeniusz Skotarczak Mirosława Gołuńska Agnieszka Sołtyka